

Potovanje krog Triglava.

(Spisal J. Tušek.)

Nabaši v kak meh čistega zrakú v Sibirii ali na Krasu, verh Triglava ali v puščavi Sahari, ga nesi v svoj laboratorij in ga razkroji, in prepričal se boš, da cent zrakú je sestavljen iz 77 funtov gnjilca in 23 funtov kiselca, in da je razmera gnjilca in kiselca v ti mešanci povsod in vedno ravno tista; pa zrak je malokje čist in tedaj ne povsod ravno tisti. Mnogo jih je po zraku v različnih razmerah plavajočih stvari, katerih lastnosti se zrak navzame. Po močirnih krajih plavajo po zraku miazme, ki vzrokujejo merzlico in druge bolezni; po nekterih jamah, kletih in vodnjakih je polno ogeljne kisline, ki luč pogasi in človeka zaduši; ljubljanski zrak pa je napolnjen z makovim prahom, kakor se mi zdi. Saj bi drugače ne bilo misliti, zakaj se loti človeka, ki ga diha, tak tožljivec. Kdor je slabega spanja, naj gre tje, in gotovo bo kmalu ozdravel. — Komaj sem bil dva dni tam, in že sem čutil zračno moč. Ker imam pa, hvala bodi Bogu! še precej dobro spanje, mi pa ta zrak ni bil po volji in tožil sem svojo nadlogo prijatlu Antonu, ki se je še celo bal, da zbolí na duši in na telesu, če bi se ne pobral iz mesta. Sklenila sva tedaj iti v bohinske hribe, in še tisti dan sva derdrala proti Loki.

Do Loke se je peljal z nama mlad iskren domoljub, ki še na ljubljanski gimnaziji klopí brusi. Ta karakteristika je menda dovolj; saj so tam mladenči, ki bi čutili, da so Slovenije sinovi, skoraj bi djal — bele vrane. Ko pridemo na Faro pri Loki, pravi Anton: „Pojdimo gledat na pokopališče! Nek ljubljanski profesor je un dan našel tukaj „cirilsk grobopis.“ — Hodili smo krog cerkve in prišli tudi na zgornji strani do vzdane plošče, na kateri so bile tri podobe, ki pa ne vem, kaj pomenjajo in okrog in okrog je bil napis, ki bi se zdel slepemu res morda cirilici podoben. Skušali smo brati, pa ni šlo kaj. Kar ugane Anton besedo: „gestorben“ in potlej smo še prebrali: „geboren,“ in „Barbara. Dosti za cirilski grobopis! Pisano je bilo menda v nemški pisavi prejšnjih časov. Tu je naju zapustil mladi tovarš.

Lep večer je bil, ko sva se peljala po selški dolini in kaj možko se je deržal Ratitovec ravno pred nama. Kmalu nama napové duh, da sva blizo oglja in žrebljarjev. V Železnikih je bilo zavolj sabote večera že vse mervto, samo pri eni hiši je še berlela luč, in v tej sva se spravila v ne premehko postelj.

V nedeljo zjutraj zadnjega julija sva se bila namenila čez Rati+ tovec in Jelovco v Bohinj. Anton je imel namen, da bi nabiral rože po hribih, razbijal kamnje, lovil kebre, muhe in drug merčes; za vse to mu je bilo pa treba mnogo orodja. Najel je tedaj nosača, kterega pa meni turistu ni bilo treba.

Ist dein Bündel leicht geschnürt, Wer zu vieles mit sich führt,
Ist auch leicht dein Wandern; Braucht stets einen andern.

Zverh Ratitovca se vidi precej daleč okrog; ker pa je bil že drug gospod povedal v Vodnikovem spomeniku, kako daleč se vidi, pa nimam nič da bi pristavil, kakor to, da mi je bilo strašno vroče, preden sem bil na verhu.

V razoru blizo kočje sem Antonu pokazal jamo, v kateri imajo pastirji led, da ga tajajo. Začel je vanjo pridši ogledovati mahovje in našel je bil, kakor je djal, nek „Lebermos“, ki se ne pobera na cesti. In res; toliko da nisem spravil naravoslovca iz jame, da je bilo meni turistu že na zadnje skorej žal, da sem mu jo bil pokazal. Zares čudni ljudje so naravoslovci! Jaz bi bil veliko rajše šel h koči iskat, kje bi bilo kaj, da bi ugriznil, kakor pa mahovje preberskoval.

Ko smo v Jelovco prišli, je še le kaj skakljaj pridni g. Anton od trohljivega štora do obraščene skale in tako dalje, da bi bil obupal jaz turist, ko bi ne bil zagledal erdečih jagod, ki so se mi smilile tako, da sem jih rajše jel brati, kakor pa puščati nemili osodi, ki jim je namenila pogin v tem samotnem gozdu. Tudi nosaču se je moje djanje pametno zdelo in jel me je posnemati.

Mahovje in jagode so nam pa ukradle pravo stezo, in zdaj je bilo treba, da smo skakljali čez poderte smreke, čez hosto, ruševje in skalovje, kakor prav nevkretne kobilice. Antonu je povedala magnetična igla, na katero stran da leži Bistrica, in tje smo jo zavili.

Kedar pridem v gozd, ki je tako neusmiljeno razmesarjen, kakor Jelovca, kodar smo hodili, se mi ravno tako milo stori, kakor bi gledal bojno polje po terdovratni bitvi. Tu in tam velja: moraš! Razveselil me je spet pogled po čertih, koder je rastlo in cvetelo vse erdeče ciperja (*Epilobium montanum*), ki je dajalo goličavam podobo veselega mladega življenja.

Postal sem malo, kar pade pred menó na tla z drevesa gosénica z njeno osi podobno sovražnico vred, ki je legla jajčika svoje v gosénčino truplo. Iz jajčikov bodo izlegli červički, ki bodo gosenco razdjali, pa skerbéli bodo, da ne bodo poškovali gosence tako, da bi poprej poginila, dokler bi sami oderuhi njeni doraščeni ne bili. Gosénica bo dorasla, se zavila v mešiček ne vedé, da se nikdar ne bo vzdignila v podobi pisanega metulja v svitli zrak. Namesto metulja bodo izletele iz hube živali, ki jih Nemeč imenuje „Schlupfwespen“. Iz smerti se dviguje spet novo mlado življenje.

Pozneje smo prišli vendar v lep mlad gozd, kjer se ni poznala na vsakem deblu neusmiljena sekira, in kjer ni stopil človek z vsako stopinjo na iverje. Prišli smo bili tudi na pravo pot, in vse je bilo prav. —

Svoje dni sem bil se sošel z gospodom, ki mi je v pogovoru sledeče povedal: Kdor ima petice, ta je mož; kdor pa denarja nima, je osel vseh! Kaj pomaga vsa navdušenost za vse lepo in

dobro, če je pa retorta pod kožo prazna. To je prava kemija, ki človeku občutek lakote vzame. Lahko je s polnim želodcem govoriti o lepoti naravski, v svojih mislih se dvigovati čez navadno življenje, zaničevati filistre, ki pri vsaki reči le prašajo: cui bono? in govoriti, da vednost je le zavolj same sebe, kakor cvetlica, ki cvetí zato, ker cvetí. Pa to vse skupej ni nič. Vse se vertí le krog fizikalno-kemijskega procesa v želodcu. Materialno življenje zaničuje v besedah le tisti, ki ima vsega zadosti. — Ne vem kako, pa prišle so mi bile besede tega možá na misel, ko sva z gospodom Antonom že pozno šla proti Nemškemu rovtu in je tovarš moj še hotel briologizirati v bližnji luži.

Iz gozda pridši, zagledava pred sebo Triglavá v večerni zarji. Druge niže goré in dolina pred nama je bila že pregernjena s tamno višnjevo odejo mrakú. Nemški rovt je nemška naselitev, pa ker ne vem zgodovine te vasí in se mi ne ljubi, da bi je kje iskal, pa hitimo dalje. Prašala sva Bohinca, če kaj pripovedujejo, od kod bi bili prišli prvi ljudje v ta kraj, nama pa je djal, da iz Laškega. Pri ti priliki naj omenim vas Laški rovt. Moj tovarš je slišal tudi od svojih prijatlov, da Bohinj (Wochein) izhaja od laške besede: vale vachino, kravja dolina.

Na Bistrico pridši je dal Anton sedanjemu nosaču slovó, in poslal v Srednjo vás po drugega, Šesta imenovanega.

Šla sva h Tončku v gostivnico, kjer ne delajo po principu: Bolje je, derži ga, kakor lovi ga; in tudi ne mislijo: kaj se mi bo možnja tega ptujca smilila, saj morda ne pride več! So pa nekteri kerčmarji po Gorenskem, ki menda mislijo, da je vsak, kdor se v te hribe zgubi, Anglež, ki ne vé, kako da bi se znebil denarja, in da le dobro delo storijo, če mu ga enmalo odbašejo.

Preden se uzdignemo v hribe, moram še dati dober svèt vsem, ki mislijo hoditi po Bohinjskih planinah: brešna naj si nakupi vsak na Češnici pri županu, Morda imajo tudi drugodi dobre klobase, da so pa Smukavčeve dobre, vem, ker sem jih sam skusil.

Pervega avgusta ob štireh popoldne smo odrinili iz Srednje vasí, ko nas je bil poprej preskerbel učitelj Germ s palicami za planine. Komej sem jo nesel gorjačo, pa sem se prepričal pozneje, da je bilo prav, da sem jo vzel.

Ko smo prišli na rovte, smo vidili cele verste koscov in grabljivk v bolj čedni obleki, kakor je sicer pri delu navada. Kedar se napravljajo Bohinjci v rovte na košnjo, je zanje vesel dan, kterege obhajajo, kakor se ravno dá. Če jih odrine le malo, podkurijo veselje svoje le z enim ali z dvema poličema, in izsipljejo potem radost svojo v glasnih vriskih. Če pa odrine vsa mladina cele vasí, pa že obhajajo nekaj, kar bi Nemeč koj imenoval: „Volksfest.“ — Pred nekaj leti sem se peljal skoz Bohinjsko Belo, ko je ravno bilo vse živo v gostivnici. Dekleta v novo oprani obleki so sedele krog miz

in so jedle pogačo; fantje v belih rokavih, s strašno velikimi šopovi cvetic za klobuki, da so se okraji šibili, so tudi sedeli ali opotekali se sred hiše. Nekaj jih je tudi v veži plesalo. Vsak možak je imel oselnik za pasom. Na uprašanje, kaj da to pomeni, zavriska jih nekaj: Juhé, gremo v rovte! Šel sem v vežo, da bi vidil ples. Plesali so klobasasti nemški valcer, mazurko in poskušali polko française, in me prosili, da naj jih je naučim. To je bilo dobro, da nisem vedel, kaj bi in kako bi! — To so slovenski „folksfesti“! —

Med kosci, do katerih smo bili prišli, je bil tudi najinega voditelja sin Janez, ki je svojemu očetu od todi pomagal nekaj časa breme nositi. Med potjo do senožeti naj pa priporočam vsakemu, kdor misli po teh hribih hoditi, možá za voditelja, ki mu je znana vsaka skala, ki vé za vsako stezico, za vsak germiček, kar jih je le notri do Trentarjev. Sicer sem to še le pozneje zvedel, pa kdo bi se deržal vedno „železnih-pravil“ chronologije! Ta mož je ravno naji voditelj, po domače Šest imenovani, ki ga imajo pa gospod fajmošter in na gradu zapisanega za Joža Škanterja. Mož je sicer že 51 let star, pa je vendar še vedno šaljive govornice in vé veliko povedati od prigodkov, ki jih je doživel na lovu divjih kóz, katerih je že 266 v svojem življenju ustrelil. Je namreč bar. Cojzov lovec.

Solnce je že zahajalo, ko smo s senožeti prisopli v gozdek, po katerem nas je peljala kozja stezica tako, da smo slišali studenec šumljati. Srečalo nas je Bohinjsko dekle s škaфом vode na glavi. Odgovor na naše uprašanje, ali se ne boji, da jo bo vergel škaf čez robé, je bil smeh, ki se mu je vidilo na nosu, da se dela norca iz bedaste gospôde.

Pri studencu smo počili in lepo je bilo viditi skoz stare smreke pod nami Bohinjsko dolino z jezerom v kotu, obdano od gorá z golimi glavami, iz med katerih sem si zapomnil sedmoglavatega Lajnerja, črnega Lisca, Černo perst, ki jo imenujejo botanikarji kranjski botaniški vert, Raskovca, Suho, Poderto goro in Bogatina v kotu Bohinja. Iz med vseh teh in drugih hribov cele verste, ki meji Bohinj proti jugu, je pa nar bolj možki zadnji proti jutru, dvojglavati Ratitovec, pod katerim se razteguje široka, črnokrilata Jelovca, ki se ji od daleč ne vidi, kako da ji je pri sercu.

Od studenca nas je peljala steza v grobljasto grapo pod Tosec, in od todi kviško skoz gozd proti stanišču. Ko smo prišli iz gozda, smo jeli upiti vsake sorte besede v hrib, ki jih je nam pošteno ponavljal, kar se je zdelo posebno Janezu toliko smešno, da ga ni mogel deržati drobnega smeha. Tèma je bila kakor v mehu, ko smo prišli na stanišče pod Toscom, kjer smo oplašili nar poprej nekaj krav pred kočó, potlej pa še majerco v koči. Revica ni mogla kar nobene besede spregovoriti, tako jo je naduha dušila. Komaj da nas je zamogla uprašati, kaj da bi ji dobro delo.

Mi bi že povedali kaj, ko bi vedli in ko bi imeli zdravil; pa tu imamo žganja sebó, morda vam bo to pomagalo.

In res, nekaj požirkov, in nadube ni bilo ne duha ne sluha. —

Janezu ni drugega kazalo, kakor še le zjutrej zgodaj nazaj v rovte iti; pa bilo mu je menda dolg čas pri nas, ker se nam je bil zgubil. —

Ko smo odrinili drugo jutro proti Velem polji, je že sijalo solnce po gorah in tudi že v dolino gledalo čez nje. Steza nas je peljala po kaj lepi travi pod širokim Toscom. Tukaj smo nabrali med drugimi cveticami za med papir tudi koperjeve peresca (*meum athamanticum*) za v žganje, ki mu daje dober duh in okus in je za v žganje to, kar so dušeče strašnice (*Asperula odorata*) za v vino.

Perva žival, ki smo jo srečali, je bil planinski zajec, ki je po zimi bel, po letu siv, in bolj domačemu, kot divjemu podoben v tem, da ni tako plašen in da skorej na vsake tri korake poseda. Komaj je htel bežati pred nami v spokljino bližnje skale. — Čez pičle dve uri hodá pridemo verh grička, in pred sebó zagledamo kotel Velo polje, obdano od orjaških verhov ali špikov, kakor pravijo Bohinjci.

Pri ti priliki naj povem, da gotovo ni prav pisati: Belo polje, kakor je navada. Koj zraven je Malo polje, in Bohinjcov nobeden ne pravi, Belo polje, ampak vsaki le Vel' pólje. Samo Šest je rekel, da akoravno ljudje pravijo: velo polje, bi vendar mogli reči: belo polje, kakor gospodje pišejo! Pa Tominci še zdaj govorijo od vele hiše, od velega hrasta, in tudi v Srednji vasi je mož, ki tako govori. „Velik“ je novejša oblika od oblike „veli“, česar pa prvi, ki je pisal „belo polje“, vedel ni. — To mi je povedal prijatelj Anton.

Na desno nad nama se je stegoval Tosec, za katerim je zareza, po kateri se pride iz divje zgornje Kerme. Ravno med kočami so trije stermi robovi, Virner, Čikeljman in Cesar, ki vežejo Tosec s podnožjem Triglava, ki se je svetil ravno pred nami v svoji sivi, pusti skalnati obleki. Dalje na levo se dviguje debela kôpa Marjetčeva glava; na eni njeni strani se vidijo beli pasovi proda, kakor beli lasje. Iz med vsih hribov, kar se jih od tod vidi, je podoba te gore naj bolj „originel“. Še bolj proti levi je gledal Knjavs izzad Mišeliverha, ki ravno pred njim mejí Velo polje, od ktere ga loči nizkok herbet ravnico Malo polje.

Velo in Malo polje sta kotla ali konte, kakoršnih je mnogo po apnenih gorah, ki jih je pa napolnil od snežnic nanesen pesek tako, da sta lepi ravninici. Ko bi tla deržale vodó, bi bila okrogla jezerca.

Koč na Velem polji bi ne bil razločil od groblje, ko bi se ne bil valil iz njih dim, ki se je razprostiral nad njimi, kakor višnjeva meglica, ktere solnce še ni bilo obsijalo; kravji zvonci so se slišali iz kota dolinice, ki derži od Velega polja do podnožja Knjavsovega. Šli smo doli proti kočam, krog katerih je rastel šavelj, bolj preč pa nizka trava, ki se zmirej redkeja kaže izmed skalovja, ker kolikor

više, toliko borniše je rastlinstvo. Sem ter tje pokriva še ruševje iz zemlje moleče rebra in na levo se vidi tu še kaka žalostna smreka s suhim verhom in visečimi krevljastimi vejami. Bolj visoko pa mine še ruševje, in le sem ter tje se še sveti izmed skalovja redka travica. Še više je pa le pusta siva puščava, ktero prelazi le divja koza in prehodi le redkokrat prederzni človek. Le sivo skalovje, kamor pogledaš, pa bliže pridši vendar še naletiš na kako nizko cvetlico, ki živi samotna v čisti višavi!

V koči Orjakovega Šimna smo se malo pomudili, bremena odložili in šli smo pod Triglav botanizirat in geognozirat. Ko gremo po stermine, pokaže Šest kraj, kjer so ljudje časih zlatico kopali. Namesto zlatice se je pa dobilo le nekaj zernic „Schwefelkiesea“. Blizo zraven je tudi višnjeva ilovca, ki pravijo od nje, da bi bila dobra barva. Ko pridemo verh stermine, se nam odpre med robovjem še precej zelena Konjska planina. — Verh ene skale je stal mož, ki na palico opert nas je čakal, da smo prišli do njega. Bil je tako divje postave, da bi ga ne bil rad srečal sam v samoti. Rekel je, da je ovčar in da so ovce zadej za gričem. Bil je že postaren, pa erdeče lice je kazalo, kak zrak da diha sin planin. Bil je, kakor da bi se bil vtelesil v njem ves značaj teh planin. — Sivo, pusto skalovje, le sem ter tje kaka erdeča ali višnjeva cvetlica; mogočne goré, ki se v oblake zavijajo, iz katerih švigajo strele, vse to se mi je zdelo v njem skrito. V na pol zapertih očéh se je svetil čuden ogenj. Spremil nas je mož nekaj časa in potem šel skorej v naše veselje za ovcami.

Ko smo prišli konec razora, se nam je odperl na večerno severno stran popolnoma nov svét. Ni ga kmalo bolj divje romantičnega kraja, kakor je zgornja Kerma, ktera dolina se je začenjala ravno pod nami. Kakor je dolga, jo mejé na jutranji strani navpične visoke stene, ki iz dna doline v visočino stermé. Nam na desno je bilo Triglavovo podnožje, dalje proti večeru Kredarca, Rež in Rjovina; ravno spredej v daljavi pa tamni gozd Mežaklja. Obzorje so mejile goré, ki stojé med Dravsko in Savsko dolino. Krog Rjovine, Reži in Kredarce so se lovile megle, kakor beli strahovi. Namenjeni smo bili na sosedo Triglava, na Kredarco, na kateri se je pokazoval včasih iz megle še od merjevcov postavljeni kol. Treba je bilo, da smo čakali, če se bodo prepodile megle, in naberali smo med tem mnogo nizkih zelišč in mičnih cvetic, do slej meni neznanih. Šest pa pravi: Počakajte, na Kredarci bomo pa dobili tiste rožice, ki človeka tako le milo gledajo! Na to me pogleda z enim svojih višnjevih očés iz pod čela in se mi nasmeja. Mislil je na krasne Triglavske mačje oči in na Triglavski jetičnik. Ko smo se tako medli z naberanjem rastlin, priletí precej blizo cel trop tičkov, ki so po produ skakljali. Gledali smo jih skoz daljnogled in gosp. Anton jih je spoznal, da so lepi planinski šinkovci (Schneefinken).
(Konec prihodnjič.)